

Lau E Kapunu Ae Pol Pa'e Te Timoti

Kana Turunglomatana

Timoti ka i a apanung e sane kamapitakama ora naname ka i a Iura te, ava tamana ka i a Girik te. Ka i a agau e nga maga kunna e bollau ae Listra ngallo nga porovins ae Galesia. Ka ine mommo nga maga laeala, nae Pol ke loa ta pulingmalagange pangamologa e te Karais ta ragau re nga nga maga kunna ae i. Minmina nae Timoti ke longe pangamologa laeala, na i ka lonapatokona te Karais. Ba ka inae Pol ka'e maga laeala, na i ke matea Timoti ta i loanga kala nge i nga kumangng e nga pulingmalagange pangamologa e pe e te Karais ta ragau re nga maga pattoto (Ngo keke Aposelme 16:1-3).

Ngarume, na ri keke taliu ta maga papatu. Ba ka inae Pol pa'e lau laekia na i ae Pol ke tatao tae Masaronia, avae Timoti ke mommo kala nga ra lopatokonakana re nga maga kunna e bollau ae Epesus.

Nae Timoti ka i a agau e kalaue Pol raumana nga kumangng ae Nutu kanna, ba ka i a agau ae Pol patoe ka tuna mannangana ngallo nga lopatokona ae ri te Karais. Minmina nae Pol ke pa'e lau laekia te Timoti ta pangagingginge ba ta tungnge potong palu te i.

Ka inae Pol pa'e lau laekia te Timoti, na ra pangalomanakana palu ra goanga keke momo ngaliua nga ra lopatokonakana re ngae Epesus. Minmina na i ke role kae Timoti ta i nge ella masi te i ta ra pangalomanakana nginngina ra goang, ba nge role kerea ta ri nga manereasa pangalomananange ragau ka pangalomatana nginngina ra goanga. Ba bole, i ke tunge potong palu te i ta kalaunge nga kumangng a kanna e nga taongamuga ka ra lopatokonakana ba pangalomatana rea.

---

1 ¹Ka iau ae Pol a iau a aposel te orae Karais Iesus kanna kurumea Nutu a i a Aravunglelekana ae ita bae Karais Iesus a i a lopatokona ae ita puna bangareangana kau. ²Iau ka papa'e lau laekia te one ae Timoti a one a tugu mannangana ngallo nga lopatokona ae ita te Karais.

Iau ka kavkave Nutu a i ae Tamara ta i kala nge Iesus Karais A Avolaukita ngeke tunge lopengana, ba lonana, ba momongpengana ae ri te one.

**Pol Ke Role Kae Timoti Ta I Nge Ella Masi Te I
Ta Ra Pangalomanakana Ra Goanga**

³Iau ka matea ta one momong na'ina ngae Epesus kurumea pangamologa laeala ama iau tunge te one pala ka ina iau bai ta loanga tae Masaronia. Ka matea ta one momong ta baina one ngo role gingging ka ragau nginngina reke palomatantane ra lopatokonakana ka pangalomatana matantana ra goanga ta ri nga manereasa kumangng minmina. ⁴Ba ngo role kerea ta ri ronga ka baingarea laeala nga ulonge ramarea raumana nga nanang matantana ba pallang nginngina re nga sisiukerea memena giareame onreke kumkuma ki ka kaeme kinung. Oru nginngina ke sane ke kalaue ragau ta ri loreamatana ka oru rae Nutu kumkuma ki onreke loakurumea lopatokona. Ke sa. Keke pasigipage palingtete ra sana purea mana. ⁵Ava potong ra ita ka tungtunggu rea ta ragau keke taoamuga kerea ta ri pangakosining ka bainga e nga matengraumanange ragau pattoto ka lorea reke lelle ba lopatokona ae ri ora kaomannmannangana kia. ⁶Iau ka role minmina kurumea, ragau palu keke ka'e potong nginngina na keke taopa kurumea pangamologa ra sana purea. ⁷Ka ri ra ragau reke matea ta ri ra pangalomanakana nga bangapaga rae Moses kanna, ava ri ka sana loreamatana ka oru ra ri ke rorole rea. Ba ka sana loreamatana ka oru ra ri ke role roma, ka onra kaomannmannangana ki bole.

⁸Na ita ka loramatana roma, ngaroma agau te nge kuma kurumea bainga e tupu ore nga kumangng ka bangapaga rae Moses kanna, na bangapaga nginngina ka ri ra oru reke pepe. ⁹Ava ita ka loramatana bole roma, Moses ke sane tunge bangapaga nginngina ta pangatupunge agau a baingana tupu. Ke sa. Ke tungu rea ta pangatupunge ragau re sane ke lolakurumea bangapaga nginngina ba ragau ra longasakana. Ba ke tungu rea ta pangatupunge ragau ra sana loreapatokona te Nutu, ba ragau reke bavaia bainga reke sosoali nga raguna. Ba ke tungu rea ta pangatupunge ragau re sane ke tupu, ba ragau ra mukurea, ba ragau reke sapune tamarea o nareamemena, ba ragau reke sapune ragau pattoto. ¹⁰Ba ke tungu rea ta pangatupunge ragau reke keno kala nga ravale ra sana ri ra nareapengana memena o rapanung ra sana ri ra nareatale memena, ba rapanung reke keno kala nga rapanung pattoto o ravale reke keno kala nga ravale pattoto, ba ragau reke gole ragau pattoto na keke ba kerea ma ri ra posi ra marana mana, ba ragau ra goangakana, ba ragau ra turunggoangakana. Bangapaga rae Moses kanna ka onre nga baingame kinung re sane ke loakurumea pangalomatana ra kaomannmannangana ki. ¹¹Pangalomatana reke

loakurumea pangamologa e pe ore pavolaue Nutu giana, pangalomatana nginggina mana ka ri ra pangalomatana ra kaomannmannangana ki. Ba pangamologa laeala e pe ka i a pangamologa e te Karais orae Nutu a i a akavingtulukana tunge te iau ta iau pulingmalagange ta ragau.

Avolau Tungngana Mana Ka Lopengana Ae I Te Pol

¹²Iau ka kalapagpage Karais Iesus A Avolaukita kurumea oru ra i kuma ki te iau. I ke kela iau ma iau a agau a lokalakana, minmina na i ke pangingingi iau ba ke puli iau ta kumangng ka kumangng a kanna. ¹³Ka kaomanna, pala na ka iau a agau e umma ta rolengbainga kae Nutu, ba agau e pamiralalalia ragau rae i, ba agau a bainga'iukana raumana kerea. Ava iau ka sana laumatana ka taru a iau umma kia ina sana laupatokona te Karais tale. Minmina na i ka lonananna iau. ¹⁴Bae Avolaukita lopengana ae i a i tungumane ke bollau raumana. Minmina na i ke tunge lopengana laeala ae i te iau raumana kala nga lopatokona ba baingana e nga matengraumanange ragau. Ka ri ra oru reke loakurumea pagiungarangana kala nge Karais Iesus.

¹⁵Ba pangamologa ora ragau kinung nga loreakala te ke role minakai roma: Karais Iesus ke atu ta mogalo laekia e ngape ta ravungleleng ragau reke bavaia bainga reke sosoali nge Nutu raguna. Ba ka iau a agau matana laeala raumana nga ragau kinung. ¹⁶Ava kurumea ollaeala mana, na iau ka rave lonana ta binae Karais Iesus nge pakosining ka siana marusungana a sana rongana nge iau a agau e soali nga ragau kinung. Ke kuma minmina te iau ta pangakosining ka taru a i la kumangng kia ta ragau re ngarume onreke la loreapatokona te i ta ravunge mauling e momo passavele. ¹⁷Minmina na ita ngaka kalapagpage Kelangpatali e kelapatali passavele be sane mate ora ragau matarea kanname ke sane ke kelkele. I kasikena ka i ae Nutu. Ita ngaka tungtunge alangpaga te i, ba ngaka kinpataetaea giana passavele. Ka kaomannmannangana.

¹⁸Timoti a one a goe ae iau ngallo nge Karais, potong nginggina ra iau tungu rea te one ta roleng gingging ka ragau ki keke loakurumea pangamologa re te one ra reke toe Nutu kaona ke role rea pala. One nga longgaliu tao ta baina one ngo balimasi nga baling e pe. ¹⁹Ba nga ino ngo balvali, na ngo kapite lopatokona ae one ba longo e lelle. Ragau palu keke bali ka girea ta oru nginggina, na keke baisoalia lopatokona ae ri basema mono ine nge magolu nga kuru. ²⁰Imeneus ri luae Aleksanrer keke kuma minmina. Na iau ka ulo rea nga Satan kamana ta baina ri nga loreamatana roma, nga manereasa rolengbainga kae Nutu.

Potong Re Nga Kavang

2 ¹Minmina na kapunu, na iau ka matea ta one roleng ka ragau ta ri ngeke kavkava te Nutu ta ragau kinung. Ngeke kuma minmina

ka taningareanganame te i, ba ka balinglaga ngareanganame te i, ba ka kavang ngareanganame te i re nga kalaunge ragau pattoto. Ba ngeke kalapagpage kurumea oru ri i kuma ki te ri. ²Ba ngeke kava te i ta i kalaunge kelangpatalime ba ragau kinung reke taoamugmuga. Minmina na ragau ke sane ke la tungnge maenangme te ita ba ita kaka la tarang masi nga ina ita nga umma ta pangakosining ka bainga rae Nutu mate rea ba bainga reke tupu nga ragau ragureame. ³Kavang matana nginngina keke pepe ba keke tupu nge Nutu a i a Aravunglelekana ae ita raguna. ⁴Ka i a Aravunglelekana ae ita ore matea ta ravunglelengi ragau kinung. Ba ke matea ta ri kinung nga loreamatana masi ka pangamologa e te Karais a kaomannmannangana kia. ⁵Iau ka role minmina kurumea, ka Nutu kena mana, ba ka agau kena mana e maisi ngaliua nge Nutu ba ragau. Ka i ae Karais Iesus, ⁶ore tunge i muni ta kolinglengi ragau kinung. I ke kuma minmina ka kae ae Nutu pulia ta pangakosining roma, Nutu ke matea ta ravunglelengi ragau kinung ka kaomannmannangana. ⁷Ba kurumea ollaeala mana, na i ke puli iau ta iau a apulingmalaga pangamologakana ba aposel te. Ke puli iau ta iau a apangalomatanakana orae ragau ra sana ri ra Iura ta pangalomatana rea ta ri nga loreapatokona ta pangamologa e te Karais ora kaomannmannangana kia. (Pangamologa laekia a iau pa'e gialgiala ka kaomanna kia, iau ka sana goga.)

⁸Minmina na iau ka matea ta rapanung re nga iname kinung ngeke kinpataea kamarea ta ri kavang. Iau ka matea ta ri kiningpataenge kamarea onra ri sane ke pamukuna rea ka kumangng ngareanganana ka bainga re nga iu ba palingtete.

⁹Ba bole, iau ka matea ta ravale ngeke kavitule mirareame ka lungapaga ra sana ri ra pangavalenga. Sane ngeke mania gilireame, ba sane ngeke kavitulu raumane mirareame ka gol, o lollo ra kunreama ke bollau, o lungapaga ra kunreama ke bollau. ¹⁰Ke sa. Ngeke kavitulu rea ka kumangng reke pepe ra ravale reke patpatoe ri muni ka ra kalangapagakana kae Nutu ke kumkuma ki.

¹¹Ba nga ina ravale nge rarave potong, na ri ngeke rurulu ka ulongpisigingarea kerea bavakena. ¹²Ngeke rarave potong, ava iau ka sana ngatngatakale ravale ta ri pangalomatanange rapanung. Ba ka sana ngatngatakala rea ta ri taongamuga ka rapanung bole. Ke sa. Ngeke tara ba ngeke rulu. ¹³Iau ka role minmina kurumea, Nutu ke koipage Aram kapunu. Na ngarume na i ke koipage Eva. ¹⁴Ba mue laeala ke sane goa'e Aram. Ke sa. Ke goa'e avale ae i, na avale laeala ke longosa te Nutu. ¹⁵Ava ngaroma ravale ngeke kapite lopatokona ae ri, ba ngeke loakurumea bainga e nga matengraumanange ragau pattoto ba bainga e nga momongvalakala nga bainga reke sosoali nge Nutu raguna, ba ngaroma ri ngeke loakurumea bainga e nga kaungamasinge

mirareame, na ri keke la penga nga toangapisigi ngareangana ka goeme.^a

Potong Reke Loa Ta Kelangpatalime Ba Ra Kalaungapagakana

3 ¹Iau ka la roleng kamiau ka kaomannmannangana roma, ngaroma agau te nge matea ta i a kelangpatali nga ra lopatokonakana, na agau laeala ke matea kumangng e pe. ²Na kelangpatali nga ra lopatokonakana nga i a agau ora sana agau te totorong ta i patonge ka bainga te e soali. Ba i nga nena ka avale kena mana, ba nga i a agau e kaumasia mirana, ba agau e bavaia bainga reke pepe, ba agau ora ragau pattoto ke alapage, ba agau e rarave ragau ta bale ae i. Ba nga i a agau a kana ka lomatana ta pangalomanange ra lopatokonakana, ³ba sana nga i a inungkana o iukana. Ke sa. Nga i a agau e legemasia ragau, ba sana nga i a apalingtetekana. Ba sana nga i a agau e materaumane lollokanna. ⁴Kelangpatali nga ra lopatokonakana nga i a agau e kelapatalimasi ta ragau nga balekaina ae i, ba agau e potpote goe rae ri ta ri longa te i ba ta ri ulongpisigi rea muni ngape nge i. ⁵(Ava ngaroma agau te sana nga lonamatana ta kelangpatalimasi ta balekaina ae i muni, na i ke la kelangpatali ta ginunga orae ra loreapatokona te Nutu mina ngaetai?) ⁶Kelangpatali nga ra lopatokonakana sana nga i a alopatokonakana a pau ta baina i sane nge kinpataea i muni giana raumana na ala nga tongana kena me Satan orae Nutu kalinane ba ke tunge alang e soali te i. ⁷Ba kelangpatali nga ra lopatokonakana nga i a agau a bainganame ke pe nga ra sana loreapatokona te Karais ragureame, ta baina sana nga pamau ta ri rolengsoali kia ba ta i pupunga lakallo ta mata ae Satan kannna.

⁸Ba nga ragau ra kalaungapagakana nga ra lopatokonakana, ri nga tongarea kena ma kelangpatalime. Nga ri ra ragau ra baingareame ke pe. Sana nga ri ra ragau ra goangakana, o ra inungkana, o ragau reke matea raumana ta goange ragau ta ravunge lollokanna ra kanrea. ⁹Ke sa. Nga ri ra ragau reke kaminte oru ra ita lorapatokona tao reke ko ka lorea reke lelle. ¹⁰Ava pala ta ri lelung ra kalaungapagakana nga ra lopatokonakana, na miau ngaka ava rea. Na ngaroma nga ri ra ragau onra agau te sane totorong ta patongo rea ka bainga te e soali, na miau ngaka ngatakala rea ta ri kumangng ka kumangng e nga akalaungapagakana.

¹¹Ba nareapengana memena nga tongarea kena me ri. Nga ri ra ragau ra baingareame ke pe. Sana nga ri ra ragau reke utupallala ka pangamologa ta baingasoalinge ragau pattoto. Ke sa. Nga ri ra ragau reke kaumasia mirareame, ba ragau ra lokalakana nga orume kinung.

¹²Ba nga agau akalaungapagakana nga ra lopatokonakana, i nga nena ka avale kena mana. Ba nga i a agau e kelapatalimasi ta goe rae i ba

---

^a 2:15 Kaling ae Girikme ke sane potamasi nga inaeikia.

ragau re nga balekaina ae i. ¹³I nge kuma ka bainga nginngina kurumea, ragau reke kuma masi ka kumangng e nga akalaungapagakana keke la ravunge gia e bollau ngaliua nga ra lopatokonakana, ba ke sane ke la mataunga ta turungpotange lopatokona ae ri te Karais Jesus ta ragau pattoto.

¹⁴Iau ka laupatokona roma, isura mana na iau ka la atung ta kelanga one. Ava iau ka papa'e oru nginngina ta baina, ¹⁵ngaroma sana nga atu bolvole, na one nga longmatana ka bainga reke pepe ta ragau re nga balekaina ae Nutu ta ri loangakurume rea. Balekaina laeala ka i a ra lopatokonakana ginungareame onrae Nutu e momo mauli passavele. Ba balekaina laeala ka i a maisi e maisingging ka pangamologa ae Nutu kanna ora kaomannmannangana kia. ¹⁶Ba ita kinung ka loramatana roma, bainga laekia ae ita e nga lopatokona te Nutu ba loangakurumea ka i a talung e bollau raumana ba ka puna nge:

I e lele ka mira a agau,

ba i orae Kannu E Tupu pakosining roma, ka i a agau a baingana tupu ka kaomannmannangana.

Ba ka i a i ora angelome ke kele,

ba ora ragau ke pulimalage pangamologa e te i ngaliua nga ragau re nga ina matantana.

Ba ka i a i ora ragau re nga mogalo laekia ka loreapatokona te,

ba orae Nutu ravupataea lakailu be tunge gia e bollau raumana te i.

Potong Palu Rae Pol Tungu Rea Te Timoti

4 ¹Nae Kannu E Tupu ke rolepota roma, nga kae re ngarume na ragau palu keke la kange lopatokona a kaomannmannangana kia, na keke la loangakurumea kannu ra goangakana ba kannu reke sosoali pangalomatana ngareanganame. ²Pangalomatana matana nginngina ka onrae ragau ra kamongpalipiliukana ba goangakana kanrea. Ka ri ra ragau ra sana karea balenga nga baingarea reke sosoali. ³Ka ri ra ragau reke palomatantane ragau pattoto ta ri nga manereasa kamangpitakama. Ba keke rorole kerea ta ri nga manereasa kaninge kaning matana palu. Avae Nutu ke koipage kaning nginngina ta baina ra lopatokonakana ra loreamatana ka pangamologa e te Karais ora kaomannmannangana kia ngeke kani rea, ba ngeke kalapage Nutu kurumea tungngana ka kaning nginngina te ri. ⁴Iau ka role minmina kurumea, orume kinung rae Nutu koipaga rea keke pepe. Ba ita sana ngaka tangulelea otte. Ke sa. Ita ngaka rave ka kalangapaga ngarangana kae Nutu kurumea tungngana ka ollaeala te ita. ⁵Ita sana ngaka tangulelea ollaeala kurumea, pangamologa ae Nutu kanna kala nga kavang rae ita keke kuma kia ta i a oru e tupu nge Nutu raguna.

⁶Ngaroma one ngo tunge potong kokorai ta kolingara memena ngallo nga Karais, na ka la one a akumangngatulu e pe ae Karais Iesus kanna. Ka la one a akumangngatulu e umma ta ravunge gingginga ka kaeme kinung nga pangamologa re nga lopatokona ae ita ba pangalomatana reke tupu ra one loakurume rea ka kae papatu tapu. ⁷Ava one sano ngo longlongo ta panganana matantana ra sana purea onre sane ke kalaue ragau ta ri loreamatana kae Nutu. Ke sa. One ngo palomatantana one muni ta loangakurumea bainga rae Nutu mate rea. ⁸Iau ka role minmina kurumea, bainga e nga pangagingginge mira ke la kalaunga ita ka panna inte mana. Ava bainga e nga pangaginggingi ita muni ta loangakurumea bainga rae Nutu mate rea ke la kalaunga ita nga orume kinung. Ke la kalaunga ita nga momongara nga mogalo laekia e ngape, ba ke la kalaunga ita nga momongara e ngarume bole.

⁹Pangamologa laeala ka kaomannmannangana kia ba ka i a pangamologa ora ragau kinung ngeke ngatakale mannangana. ¹⁰Ka kaomanna, bainga e nga pangaginggingi ita muni ta loangakurumea bainga rae Nutu mate rea ke la kalaunga ita nga orume kinung. Minmina na ita kaka toleola maenangme ba kaka tumvugvugu. Ita kaka kumkuma minmina kurumea, ita kaka ella ba kaka momalla te Nutu e momo mauli passavele, a i ae Aravunglelekana e bai ta ravunglelenge ragau kinung. Ba i ke la ravunglelenge ragau ra loreapatokona te i ka kaomannmannangana.

¹¹One ngo tungtunge potong kokorai ta ra lopatokonakana, ba ngo role gingging kerea ta ri loangakurume rea. ¹²Ka one a tulai tale, ava sano ngo ngatakale agau te ta i kelangalokalasa kone. Ke sa. Nga pangamologangangme, ba nga baingangme, ba nga kumangngang e nga matengraumanange ragau pattoto, ba nga lopatokona ae one, ba nga taongang e lelle, one ngo umma ta pangakosining ka bainga reke pepe ta ra lopatokonakana ta ri loangakurume rea. ¹³One sano ngo panna ta patonge pangamologa reke momo nga Lau Ae Nutu Kanna nga ra lopatokonakana kinung ragureame. Ba sano ngo panna ta rolenge pangamologa re nga pangaginggingi rea ba pangalomatana rea. One ngo kuma minmina ta nge lele nga ina iau nga atu te miau. ¹⁴Ba sano ngo baipalikovauu ka tunga ae Kannu E Tupu pulluia ngallo nge one pala kurumea pangamologa e nga tonge Nutu kaona a one rave ka ina reke taoamugmuga ka ra lopatokonakana ke ulopaia kamareame nge one.

¹⁵One ngo kuma kaligi ta loangakurumea oru kokorai ra iau role kone ki. Ngo tunge longo mannangana ta loangakurume rea ta baina ragau kinung ngeke kela roma, ka one a agau e umma ta matuanga. ¹⁶Ngo ella masi ta taongang ba pangalomanangangme. Ba sano ngo panna ta loangakurumea oru nginngina ra one palomatantane ragau pattoto ki kurumea, ngaroma one ngo kuma minmina, na one ko la ravunglele one ba ko la ravunglelenge reke longlongo te one bole.

**Potong Re Ta Ravale Ra Nareatale Memena Ke Matepatali
Rea, Ba Ravollalau, Ba Ragau Ra Kumangngatulu**

5 ¹One sano ngo sanggipitagingingia agau avolau. Ke sa. One ngo patupe ma i a tamang. Ba ngo patupe ra tulai ma ri ra teiteikone memena, ²ba ravale ravolau ma ri ra name memena. Ba ngo patupe ra malau ma ri ra lingupiau memena kurumea bainga reke lelle mannangana.

³One ngo kalaue ravale ra nareatale memena ke matepatali rea onreke moro ta orume mannangana. ⁴Ava ngaroma avale a natale matepatalia nga nena goe palu o nga sivuna palu, na miau ngaka kalaue goe nginngina ta loreamatana masi roma, kumangngarea e kapunu nge Nutu raguna ka i a kumangng e nga kelangpatali masi ta ragau re nga balekaina ae ri muni, ba kumangng e nga alanggaliunge kumangng palu ra tamarea ba nareame ke kuma ki te ri. Ngeke kuma minmina kurumea, bainga laeala ke pe nge Nutu raguna. ⁵Na avale a natale matepatalia ore moro ta orume mannangana ba ke mommo mana me i, avale matana laeala ke ella ba ke momalla te Nutu mana. Ba i ke kavkava te i ka rigo ba ka kae, ba ke balaglage ta i kalaunge. ⁶Ava avale a natale matepatalia ore pulia ramana ta loangakurumea mirana lonamatenganame, avale matana laeala ke momomauli nga mogalo laekia e ngape tale ava kannuna ke basema i e mate tapu. ⁷One ngo tunge potong kokorai ta ra lopatokonakana bole, ta baina nga ri ra ragau onra agau te sane totorong ta patongo rea ka bainga te e soali. ⁸Ba agau e sane kelapatali masi ta rakia memena ka i a agau e kausikale lopatokona a kaomannmannangana kia. Ka i a agau e soali nga agau a sana i a alopatokonakana. Ba agau e sane kelapatali masi ta ragau reke momo nga bale ae i muni ka i a agau matana laeala raumana muni.

⁹Na one sano ngo pa'e avale te a natale matepatalia giana nga lau e nga kalaunge ravale ra nareatale memena ke matepatali rea ngaroma sana nga i a avale matana laekia minakai roma: Nga i a avale a natale matepatalia a kana ka pesingmataname ka ri 60 ke rongo tapu, ba avale a natale matepatalia a nena apanung kena mana. ¹⁰Ba bole i nga i a avale e rave gia e pe kurumea kumangngana ka kumangng reke pepe basema: ke kelapatali masi ta goe rae i, ba ke pakosining ka bainga e nga ravunge ragau ta bale ae i, ba ke mume ragau rae Nutu reke tupu kaerea puname, ba ke kalaue ragau reke kanimaia maenangme, ba ke matea raumana ta kumangng ka kumangng matantana reke pepe. Ngo pa'e avale matana laeala giana nga lau e nga kalaunge ravale ra nareatale memena ke matepatali rea.

¹¹Ava one sano ngo pa'e ravale ra nareatale memena ke matepatali rea giareame onre sane ke papisigi tale nga lau laeala. Sano ngo pa'e ravale

matana laeala giareame kurumea, nga ina mirarea loreamatenganame nge bollau nga matengraumana ngareangana kae Karais, na ale ngeke matea ta ri kamangpitakama muni. ¹²Minmina na keke la utunge Nutu kalingnanangana te ri kurumea balingareangana ka girea ta patongkala a ri ke kuma kia pala. ¹³Ba baingarea matana te bole, ka kae papatu na ravale matana laeala ka omoreasa lili ba keke liuapaga kalaoveka ta baleme. Ba ka sana omoreasa lili mana. Ke sa. Ka kae papatu, na ka ri ra ragau reke utupallala ka pangamologa, ba ragau reke tota ka kaoreame ta oru rae ragau pattoto kanrea beke rorolea pangamologa ra ri manereasa rolenge rea. ¹⁴Minmina na iau ka matea ravale nginngina ra nareatale memena ke matepatali rea onre sane ke papisigi tale ta ri ngeke kamapitakama muni. Ba ngeke toapisigia goeme ba ngeke kelapatali ta bale nga ri. Ngeke kuma minmina ta baina ri sane ngeke kuma ka pamau ta reke bai'iu kita ta ri rolengsoali kita. ¹⁵Iau ka role minmina kurumea, palu nge ri keke taopa tapu kurumea Satan.

¹⁶Ngaroma ravale palu ra nareatale memena ke matepatali rea ngeke ella ta avale te alopatokonakana ta i kalaunga rea, na avale laeala nge kalau rea. Sane nge ule maenang nga ra lopatokonakana ginungarea ka balinglagangana kerea ta ri kalaunga rea. Ke sa. I muni nge kalau rea ta baina ra lopatokonakana ginungarea ngeke kalaue ravale ra nareatale memena ke matepatali rea onreke moro ta orume mannangana.

¹⁷Ragau re kapunu nga ra lopatokonakana onreke kelapatali masi ngeke rave alangpaga ba ngeke rave kumangng ngareangana kunna bole. Ba ra nginngina reke umma kaligi ta pulingmalagange pangamologa ba ta pangalomanange ra lopatokonakana ka ri ra ragau reke pepe raumana muni ta ri ravunge alangpaga ba kumangng ngareangana kunna. ¹⁸Iau ka role minmina kurumea, pangamologa eke pa'e pala nga Lau Ae Nutu Kanna ke role roma, "Nga ina bulmakau nge pa'talolle pailli kanname, na nga manengsa kangngakale kaona ka otte ta baina sane nge kani." Ba pangamologa pattoto keke role bole roma, "Barangalele te nge rave kuru e nga kumangngana." ¹⁹Ngaroma agau kena nge role kone roma, "Agau laeala e taoamugmuga ka ra lopatokonakana ke kuma ka bainga e soali." Na sano ngo longo ta pangamologa laeala. Ava ngaroma pana lua o pana mologi ngeke role minmina, na ngo longo. ²⁰Ba ngaroma te e nga reke taoamugmuga ore baia bainga e soali nge Nutu raguna sana nga omona ta ronga ka baingana laeala, na one ngo patupe nga ra lopatokonakana kinung ragureame. Ngo kuma minmina ta baina ragau pattoto ngeke matau bole.

²¹Iau ka la turungpota ka kaomannmannangana nge Nutu raguna ba nge Karais Iesus raguna ba nga angelo rae Nutu toro rea ragurea, ba nga role kone gingging ta one ngo loakurumea potong kokorai ra iau tungu rea te one. Ngo kuma minmina ka kumangngang ka bainga matana kena

mana ta ragau kinung. Sano ngo kuma ka otte ka ulongang ka agau te ngailu nga tetoto.

²²One sano ngo bolvole ta ulongpainge kamangme nga agau te ta pulinge ta i a ataongamugakana nga ra lopatokonakana. Ngaroma ngo kuma minmina, na nga kae palu ka la one a agau e kalaue agau tetoto ta i kumangng ka bainga reke sosoali nge Nutu raguna. Ava nge one, one ngo momopatali nga bainga reke sosoali.

²³One sano ngo innue me mana, ava ngo rave uain isunte ta kalaunge siang ba ta kalaunga one nga soaling nginngina reke lele nge one palimule.

²⁴Ragau palu baingarea reke sosoali keke momo nga karakarangana, ba baingarea nginngina reke sosoali keke taoamugmuga kerea ta kalingnana. Ava nga ragau pattoto, baingarea reke sosoali keke koko nga girea ba ri keke la lelung nga karakarangana ngarume. ²⁵Minmina mana na, bainga reke pepe keke momo nga karakarangana, ba ne nge sane ke momo nga karakarangana ke sane ke la kongalu. Minmina na sana ngaka bolvole ta pulinge agau te ta i a ataongamugakana nga ra lopatokonakana.

6 ¹Ra lopatokonakana kinung onra ri ra ra kumangngatulu ra ragau pattoto kanrea ngeke keke ravollalaukerea memena ma ri ra ragau reke pepe ta ravunge alangpaga. Ri ngeke kuma minmina ta baina agau te nga manenasa rolengsoali kae Nutu ba pangalomatana rae ita. ²Ba ra nginngina onra ravollalaukerea memena ka ri ra ra lopatokonakana bole sane ngeke roma, “Avolaukau laekia ka i a kolingau te ngallo nge Karais, minmina na ka sana i a agau e momo ngailu nge iau ta iau nga tunge alangpaga te i.” Ri sana nga loreavavai minmina. Ke sa. Ri ngeke umma raumana ta longa te ri kurumea, ravollalaukerea nginngina onra ra kumangngatulu kumangng ngareanganame ke kalau rea ka ri ra ra lopatokonakana bole, ba ka ri ra ragau ra ra kumangngatulu nginngina ke materaumana rea. One ngo palomatane ra lopatokonakana ka oru kokorai, ba ngo role kerea gingging ta ri loangakurume rea.

Bainga E Nga Matengraumanange Lollokanna

³Ngaroma agau te nge bai ta tungnge pangalomatana ore sane loakurumea pangalomatana kokorai, ba ke sane ngatakale pangamologa ra kaomannmannangana ki onrae Iesus Karais A Avolaukita kannu, ba ke sane ngatakale pangalomatana re nga loangakurumea bainga rae Nutu mate rea, ⁴na agau laeala ka i a agau e matea ta pangavolaunge i muni giana ba ka i a agau a sana lonamatana ka otte. Ka i a agau a lonamatengana e soali pasigipage ta i pulinge ramana nga balinglaga reke kalipale ragau ba palingtete re ta pangamologa reke bai ka kelangalele, ba rolengbainga, ba bainga e nga rolengsoali ka agau

tetoto, ba kalingnana ra goanga. ⁵Ba keke bavaia iu ngaliua nga ragau ra loreavainganame ke soali onra sana loreamatana ka pangamologa ra kaomannmannangana ki bavakena. Ka ri ra ragau ra loreangana roma, taonga e nga loangakurumea bainga rae Nutu mate rea ka i a pamau e nga ravunge lollokanna mana.

⁶Ava ngaroma agau nga lonape ka oru rae Nutu tungu rea te i tapu, na taonga e nga loangakurumea bainga rae Nutu mate rea ka i a pamau e nga ravunge kavingtulu e pe raumana ka kaomannmannangana. ⁷Iau ka role minmina kurumea, ita kaka lele nga mogalo laekia e ngape ka kamarama mana. Minmina na ita ka sana ka la loanga ka otte nga ina ita la kange mogalo laekia e ngape bole. ⁸Ba ngaroma nga kara kaning palu ba lungapaga palu, na ita nga lorape ba ita sana ngaka pulia loramatengana raumana ta kara oru palu muni. ⁹Ava ka kae papatu na, ragau reke matea ta ri ra kilipukana keke pupu lakallo ta avangme ba ta mata ae Satan kannna. Ba keke kanimaimaia lomatengana papatu rae ragau ra sana ramarea ba lomatengana papatu reke sosoali onreke baisoali rea beke taoamuga kerea ta ri soaling bavakena. ¹⁰Iau ka role minmina kurumea, bainga e nga matengraumanange lollokanna ka i a bainga matantana reke sosoali purea. Ba ragau palu reke matea lollokanna raumana pala keke taopa ba keke ka'e lopatokona a kaomannmannangana kia. Na keke tunge miralali papatu te ri muni.

Potong Palu Rae Pol Tungu Rea Te Timoti

¹¹Ava one a one a agau ae Nutu kannna, one ngo kapatali nga oru nginggina. Ba ngo matea ta one a agau a baingana tupu nge Nutu raguna, ba agau e lolakurumea bainga rae Nutu mate rea, ba agau e lolakurumea bainga e nga lopatokona, ba bainga e nga matengraumanange ragau pattoto, ba bainga e nga maisinggingging ba tolonge maenangme, ba bainga e nga kumangng masi ka ragau. ¹²One ngo balvali kaligi nga baling e pe ore nga lopatokona. Ba ngo rapite mauling e momo passavele orae Nutu kiu one ta ravunge ka ina one turunane lopatokona ae one te Karais nga ra lopatokonakana papatu ragureame. ¹³Iau nga role kone gingging nge Nutu raguna e tungtunge mauling ta orume kinung, ba nge Karais Iesus raguna e turupote turungpatokona e pe ngamuga nge Pontius Pilatus, ¹⁴ta one ngo loakurumea bangapaga e nga pangamologa e pe e te Karais ka bainga reke lelle ba bainga onra agau te sane totorong ta patongo rea ka otte e soali. One ngo kuma minmina ta nge lele nga Iesus Karais A Avolaukita lelengana ngarume ¹⁵nga kae laeala ae Nutu pulia. Ka i ae Nutu a i a akavingtulukana, ba i kasikena ke ngailu. Ka i a kelangpatalime kinung kelangapatali ae ri, ba ravollalau kinung Avolaukerea. ¹⁶I kasikena ke sane la mateng, ba ke mommo nga olamana e bollau raumana ora agau te sane gingging ta loanga kokoro te. Ka i ae

Nutu ora agau te sane kele ka kae te, bae Nutu ora agau te sane totorong ta kelange bole. Minmina na ita ngaka tungtunge alangpaga te i a kana ka ginggingame kinung passavele. Ka kaomannmannangana.

¹⁷One ngo role gingging ka ragau ra karea oru papatu nga mogalo laekia sonrau ta ri sane ngeke kinpataea ri muni giareame raumana. Ba ngo role kerea ta ri sane ngeke pulia lopatokona ae ri nga kilipu reke la saningrea mana bole. Sane ngeke pulia lopatokona ae ri nga oru nginngina kurumea, ka i ae Nutu e tungtunge orume kinung ta pangaserenge ita. ¹⁸One ngo role kerea gingging ta ri kumangng ka bainga reke pepe, ba ta ri ra kilipukana ka bainga re nga kalaunge ragau pattoto. Ba ngo role kerea ta ri ra tungakana, ba ta ri ra ragau ra loreasereng ta tungge oru ra kanrea ta kalaunge ragau pattoto. ¹⁹Ngaroma ri ngeke kuma minmina, na keke la pulingkinungu karea kilipu onreke la kalaunga rea ngarume. Ba kilipu nginngina keke la momong gingging. Ngeke kuma minmina ta baina ri ngeke rapite mauling a i a mauling a kaomannmannangana kia

²⁰Timoti, one ngo kelapatali masi ta oru rae Nutu tungu rea te one ta one kelang tao. Ngo momopatali nga pangamologa ra sana purea onrae ragau nginngina re sane ke loakurumea bainga rae Nutu mate rea. Ba ngo momopatali nga pangamologa reke ketea pangamologa e te Karais ora kaomannmannangana kia. Keke patpatoe pangamologa nginngina re nga keteng ka “lomatana mannangana”, ava keke goga. ²¹Ka i a lomatana laeala ora ragau palu ke loakurumea, na keke taopa ba keke ka'e lopatokona a kaomannmannangana kia.

Iala na, lopengana ae Nutu a i tungtungumane nge momo kala nge one.